

Engelsiz Üniversite Kapsamında 2018 – 2019 yılları arasında İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde Planlanan ve Yapılan Çalışmalar

Engelliliğin Tanımı

Engelli kişi, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir. (Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2012)

Engelliliğin Türleri

- Fiziksel (ortopedik) engelliler
- Görme engelliler
- İşitme engelliler
- Konuşma engelliler
- Zihinsel engelliler

Engelliliğin İnsan Haklarıyla İlişkisi

Özürlülüğün, insan haklarına konu olmasının önemli nedenleri vardır. Bu nedenler şu şekilde sıralanabilir (World Health Organization, 2011):

- Engelli insanların hayatlarında eşitsizlikle karşı karşıya olmaları
- Engelli insanların onurunun ihlal edilmesi
- Engelli insanların kendi kararlarını vermektan alıkoyulmaları

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme” isimli anlaşmayla dünyada her geçen gün engelli insanların haklarına daha fazla önem verilmekte ve engelli hakları yeni boyutlar kazanmaktadır.

Söz konusu sözleşmenin Türkiye’de 3/12/2008 tarihinde ve 5825 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunmuş; 27/5/2009 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı olarak yayınlanmıştır (Resmi Gazete, 2009).

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan sözleşmede 50 madde bulunmaktadır. Bu maddelerde sözleşmenin amacı, tanımı, genel ilke ve yükümlülükler ile engellilerle ilgili birçok alana değinilmiştir.

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ni imzalayan her ülke, Sözleşmenin 24. maddesine göre engellilere eğitim hakkı tanımakla yükümlüdür. Taraf devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için, eğitim sisteminin her seviyede engellileri de içine alacak şekilde ve ömür boyu öğrenim imkânı sağlamalıdır (BM Engelli Hakları Sözleşmesi).

Eğitim hakkıyla ilgili ulusal mevzuatta ise T.C Anayasası’nın 42. Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi isimli maddesinde eğitim hakkı şöyle belirtilmiştir;

“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir. Devlet, maddi imkânlardan yoksun

başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez. Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası).

Özürlüler Kanunu'nun Eğitim ve Öğrenim başlıklı 15. Maddesinde "Hiçbir gerekçeyle özürliülerin eğitim alması engellenemez ve özürliü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürliü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanması" gerektiği yazılmıştır (Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2005).

Ulaşılabilirlik Standartları

Dünyada erişilebilirlik için öne çıkan ve hızla yayılan en önemli başlıklardan biri “Evrensel Tasarım” (Universal Design) dir.

Evrensel tasarımın herkes için ulaşılabilir çevre ve binalar yapmak için 7 ilkesi vardır;

- 1- Eşit kullanım,
- 2- Kullanımda esneklik,
- 3- Basit ve içgüdüsel kullanım,
- 4- Algılanabilir bilgi,
- 5- Hatalara dayanım,
- 6- Düşük fiziksel çaba,
- 7- Yaklaşım ve kullanım için yer ve boyut.

Bir binanın ulaşılabilir olması için sadece binanın içi ve etrafındaki alan değil, engelli bir bireyin o binaya kadar ulaşmasında bütün yol ve araçlar da standartlara uygun olmalıdır.

Bina içinde dikkate alınması ve standartlara uyulması gereken başlıklar genel olarak aşağıda sunulmuştur:

1. Bina girişleri
2. Bina içi güzergâh ve koridorlar
3. Rampalar
4. Kenar korumaları
5. Tırabzanlar
6. Posta kutuları
7. Bina içi yatay dolaşım

- Tekerlekli sandalye ve diğer yardımcı cihazlar için alan
- Zemin ve döşeme
- İç kapılar
- Bina bölümleri

8. Bina içi dikey dolaşım

- Asansörler

- Merdivenler
- Merdiven asansörleri

Türkiye’de, “2010 Yılı Herkes İçin Ulaşılabilirlik Eylem Yılı” ilan edilmiştir ve bununla ülke çapında ulaşılabilirlik konusunda engellilerin gereksinimlerine dikkat çekmek ve bilinçlerin yükseltilmesi planlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı hazırlanmıştır. 8 öncelik ve 19 tedbirden oluşan bu plan çerçevesinde binaların durumunu tespit etmek için ulaşılabilirlik tespit formları hazırlanmıştır. Bu formların maddelerine göre genel olarak engellilerin binalarda karşılaştıkları sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Ulaşılabilirlik Tespit Formları):

1. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için:

- 1.1 Yol ve kaldırım aralarında seviye (kot) farkı
- 1.2 Dar kapılar ve yüksek eşikler
- 1.3 Hareket olanağı olmayan, duş ve oturak yerleştirilmemiş, acil durum çağrısı

olmayan tuvaletler

2. Zorlanarak yürüyen insanlar için:

- 2.1 Rampa ve merdiven kenarlarında tırabzan olmaması
- 2.2 Tuvalet genişliğinin uygun olmaması
- 2.3 Yeterli genişlikte kapılar ve kapı eşiklerinin standart olmaması

3. El ve kol kullanımında zorlanan insanlar için:

- 3.1 Kolay açılabilir veya otomatik kapıların olmaması
- 3.2 Uygun kapı kollarının olmaması
- 3.3 Tuvaletlerde sensörlü muslukların olmaması

4. Görme engelliler için:

- 4.1 Yürüme yüzeyinde ve kaldırım kenarlarında yön belirleyici kılavuz izlerin olmaması
- 4.2 Basamaklar ve rampalarda yön değişimi için dokunarak algılanabilen işaretlerin olmaması
- 4.3 Asansörlerde sesli işaret ve kabartmalı düğmelerin olmaması

5. Az görenler için:

- 5.1 Yürüyüş alanlarındaki engellerin fark edilmemesi
- 5.2 Tabelaların yeterince büyük ve belirgin harflerle yazılmaması
- 5.3 Donatıların yerlerinin belirgin olmaması
- 5.4 Kapı, tırabzan ve işaretli yerlerde kontrast renklerin olmaması

6. İşitme güçlüğü olan insanlar için:

- 6.1 Rahatça okunabilen mesaj ve tabelaların olmaması
- 6.2 Kapı, alarm ve acil durumlar için ışıklı alarmların olmaması

Fiziksel Erişim Standartları

Engellemeler:

- Güzergâhlarda yol üzerinde bulunan engelleyici nesnelerin kolay görülmesi ve baş üstüne denk gelen engellerin de 2 m.lik yüksekliğin üzerinde bir yere asılması gerekmektedir,
- Güzergâhlardaki engeller az görenler için ayırt edilebilir olmalıdır.

İşaretlemeler:

- Haritalar, bilgilendirme panoları, duvar üstü işaretler okunabilir, ayırt edilebilir ve 90 cm'in üzerinde (en az 120cm, en fazla 160 cm) yükseklikte olmalıdır,
- Duvarlara dik veya tavana monte edilen tablolar en az 220 cm yükseklikte olmalıdır,
- Tablolardaki yazı biçimi engellilere uygun ve parlamaz yüzeyli olmalıdır.

Telefonlar:

- En az bir telefon tekerlekli sandalyeli engelli bir insan için kullanılabilir olmalıdır.

Çeşmeler ve sebiller:

- Çeşmeler kolayca açılıp kapanır olmalıdır,
- Sebil yüksekliği en fazla 90 cm olmalıdır.

Rampalar:

- Merdiven veya basamakların yanından kolayca algılanabilir, yüzeyi kaygan olmayan, genişliği 90 cm, %6 veya daha az eğimli rampalar olmalıdır.

Asansörler:

- Kapısı kolay algılanabilen, otomatik asansörler olmalıdır,
- Kabin dışı çağrı düğmeleri 90-120 cm yükseklikte ve kabartmalı olmalıdır,
- Kapı açıklığı net 80 cm den daha fazla olmalıdır,
- Kabinde 3 taraftan, yüksekliği 80-85 cm olan tutamaklar olmalıdır,
- Kontrol paneli 90-120 cm yükseklikte ve düğmeleri geniş ve kabartmalı olmalıdır,
- Acil durumlarda görme ve işitme engelliler için uygun olmalıdır,
- Kapının açılma ve kapanma zaman aralığı yeterli derecede uzun olmalıdır,

Bina girişleri:

- Binaya ilk giriş erişebilir olmalı ve eğer dönen kapı varsa yanında genişliği 100 cm olan alternatif bir kapı olmalıdır,
- Girişlerde basamak ve merdiven olmamalıdır,
- Giriş bölümü tekerlekli sandalye kullanıcıları için yeterli alana sahip olmalıdır,
- Giriş yüzeyi kaymaz malzemeden olmalıdır.

2018 – 2019 yılları arasında İstanbul Gelişim Üniversitesinde Toplam 5 engelli personel ve 32 engelli öğrenci bulunmaktadır. Güzel Sanatlar Fakültesinde; 1 Fiziksel Engelli bulunmaktadır. İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesinde; 2 Görme Engelli, 3 Fiziksel Engelli ve 2 Dil ve Konuşma Problemlili toplamda 7 engelli öğrenci bulunmaktadır. Meslek Yüksekokulunda; 1 Görme Engelli, 6 İşitme Engelli, 3 Fiziksel Engelli ve 1 Zihinsel Engelli öğrenci bulunmaktadır. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesinde; 2 Görme Engelli ve 1 İşitme Engelli öğrenci bulunmaktadır. Sağlık Bilimleri Yüksek Okulunda; 1 Görme Engelli ve 1 Zihinsel Engelli Öğrenci

bulunmaktadır. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda; 3 Görme Engelli ve 3 İşitme Engelli Öğrenci bulunmaktadır. Uygulamalı Bilimler Yüksekokulunda; 1 Fiziksel Engelli Öğrenci Bulunmaktadır.

Planlanan Çalışmalar

1. Fiziki Erişebilirlik hususunda; 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun olmak üzere 3194 İmar Kanunu ve bu kanunlara bağlı olarak yayınlanmış olan yönerge ve yönetmeliklerin işaret ettiği, TSE normları- TS 9111 (özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan kişiler için binalarda ulaşılabilirlik gerekleri TS ISO 23599-13536 (görme engelli veya az görenler için yardımcı mamuller-hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri vb) ile 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun ilgili hükümleri gereğince tüm binalarda gerekli işlemler planlanmış ve başlatılmıştır.
2. Uyarıcı ve yönlendirici zemin kaplamaları ve tabelaların yapılması planlanmaktadır.
3. İstanbul Gelişim Üniversitesi tüm bina ve yerleşkelerinde engelli tuvaleti eksiklerinin giderilmesi planlanmıştır.
4. İlgili Yasa gereği risk önleyici (merdivenlere kaydırmaz bant çekilmesi, küpeşte, korkuluk vb) unsurlar standart ölçülere uygun olarak yeniden eksik olan kısımlarla birlikte yapılması planlanmıştır.
5. Mevcut engelli tuvaletlerinin standartlara uygun hale getirilmesi için tekrar incelenmesi planlanmıştır.
6. Engelli tuvaletlerine acil çağrı butonu oluşturulması planlanmıştır.
7. Asansörlerin hepsi görme engellilerinin kullanımına uygun hale getirilmesi planlanmıştır. (Braille alfabesi kullanılan asansör tuşları, asansörlerde sesli uyarılar vb)
8. Görme engelliler için katlara Braille alfabesinden oluşturulmuş kat planları asılması planlanmıştır.
9. Bina içerisinde yürüme engellilerin erişemeyeceği yerlerin tespitinin yapılması ve gerekli önlemlerin alınması planlanmıştır.
10. Engellilerin tüm sosyal alanlara ulaşması için eksikliklerin tespitinin yapılması planlanmıştır. Eksiklikler belirlendikten sonra çalışma planının oluşturulması planlanmıştır.
11. İstanbul Gelişim Üniversitesi tüm binaların çevre düzenlemesinde rampalarda uygunsuz yerlerin yenilenmesi, kaldırımlar ile ilgili bozuklukların ve yol geçişlerindeki uygunsuzlukların (yaya yolu olmaması, trafik ışığı olmaması vb) ilgili birimlerden talep edilmesi gerekmektedir.
12. Metrobüs ile okul arasında ring olarak çalışan servisler engellilerin kullanımına uygun durumda değildir. Bu servislerin engellilerin kullanımına uygun hale getirilmesi planlanmıştır.
13. Görme engelliler için Kat planlarının Braille alfabesinden yapılarak girişlere asılması planlanmıştır.

Yapılan Çalışmalar

1. Tüm Bloklarda Engelli personeller, öğrenciler ve ziyaretçiler için asansörler bulunmaktadır. Tüm katlara erişimleri mevcuttur. Asansörlerin içerisinde görme engelliler için tuş takımında ek olarak Braille alfabesi ile kabartmalar bulunmaktadır. (A ve F Blok)
2. Tüm Binaların giriş kısmında tekerlekli sandalye kullanan kişiler için turnikelerin yan tarafında düz bir giriş bulunmaktadır. Bina girişlerinde seviye farkı bulunan yerlerde tekerlekli sandalye rampası mevcuttur.
3. Tüm Bloklardaki kütüphanelere asansör ile ulaşım mümkündür. Kütüphane girişi engelliler için uygun genişlik ve büyüklüktedir. Kütüphanede sorumlu kişiler üst raflardan kitap alınması konusunda engelli öğrenci ve çalışanlara yardımcı olmak üzere çalışma saatleri boyunca kütüphanede bulunmaktadırlar.
4. Acil durum alarm sistemleri işitme engelliler için ışıklı olarak da bulunmaktadır.
5. Engelli Tuvaleti E Blok, K - H – J – I Blok ve G Bloкта bulunmaktadır.
6. Konferans salonlarında fiziksel engellilerin sahneye erişimi için 1 adet portatif rampa mevcuttur. Yapılan etkinliğe göre ilgili alana taşınması önceden sağlanmaktadır.
7. Engelli öğrencilerin sınavları gözetmen eşliğinde ayrı bir alanda yapılmaktadır.
8. Görme engeli olan öğrenciler için sınavlarda büyük puntolu soru kâğıdı uygulaması yapılmaktadır.
9. Engelli öğrencilerin, çalışanların ve ziyaretçilerin kantinler, yemekhaneler ve diğer sosyal alanlara erişimi çoğunlukla sağlanmıştır.
10. Engelli öğrencilere yaşadıkları sorunlar ile ilgili fikirleri ve görüşleri sorulmuştur. Buna göre daha fazla farkındalık için etkinlikler düzenlenmektedir.
11. Engelli personeller için görev dağılımı yapılırken sağlık durumları göz önünde bulundurulmuştur.

Uygulama Aşamasında Olan Çalışmalar

1. Bina girişlerindeki engelli rampalarında eğimi standartlardan fazla olan alanların yenilenmesi, standartlara uygun hale getirilmesi çalışmaları başlatılmış ve devam etmektedir.
2. Engelli tuvaleti bulunmayan binalar için uygun alan keşfi yapılmaktadır. Çalışmalar devam etmektedir.
3. Mevcut engelli tuvaletlerindeki acil durum butonu eksiklikleri ile ilgili Yapı İşleri Daire Başkanlığı Birimi keşif çalışmalarına devam etmektedir.
4. Kütüphanelerdeki danışma masalarının boylarının engelli kişiler için erişilebilir boyutlarda olması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.
5. Sınıflarda fiziksel engelli ve tekerlekli sandalye kullanan kişilerin rahat ders dinleyebilmesi için ilk sıraların kullanıma uygun hale getirilmesi konusundaki çalışmalar devam etmektedir.
6. Asansör içlerindeki sesli uyarı sistemi ve tuş takımlarında Braille Alfabesi kullanılması ile ilgili firmalardan fiyat teklifleri toplanmaktadır. Çalışmalar devam etmektedir.
7. Görme engelliler için bina dışından itibaren içeride tüm derslikler ve sosyal alanlara erişebilmeleri için kabartmalı zemin döşemesi uygulaması için ilgili firmalardan fiyat teklifleri toplanmaktadır. Bu aşamadan sonra Rektörlük Binası (A Blok) başta olmak üzere diğer binalarda uygulamaya geçilecektir.

8. İşitme engelliler için acil durum alarm butonunun yeterliliği değerlendirilmektedir. Tatbikatlardan sonra yeterli görölmediği takdirde daha fazla ışık veren lambalar ile değiştirilecektir. Çalışmalar devam etmektedir.
9. Binalar içerisinde fiziksel engellilerin erişim sağlayamadığı merdivenlere, engelli asansörü yapılabilmesi için ilgili firmalardan fiyat teklifleri alınmaktadır. Çalışmalar devam etmektedir.